

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

FEATURES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION IN THE FIELD OF WATER RESOURCES PROTECTION

Легеца Є. О.

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0001-9134-8499

Собакар А. О.

Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0002-7618-0031

Yevhen Leheza

Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Administrative and Customs Law,
University of Customs Law and Finance,
Dnipro, Ukraine

Andriy Sobakar

Doctor of Law, Professor,
Head of Administrative Law, Procedure and Administrative Activities Department,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Dnipro, Ukraine

Розглянуто особливості адміністративно-правового регулювання в сфері охорони водних ресурсів. У статті доведено, що за короткий історичний період незалежна Україна створила основу для державної системи правового регулювання використання потенціалу водних ресурсів. Однак наявність проблем у сфері його використання в ході сучасного соціально-економічного розвитку держави вимагає подальшого системного розвитку водного законодавства та його неухильного дотримання, а також удосконалення нормативно-правової бази в галузі охорони та використання водних ресурсів. Запропоновано розробити концепцію реформування сфери охорони та відтворення водних ресурсів, раціонального використання водних ресурсів, розвитку водного господарства та меліорації після завершення воєнного стану. Концепція спрямована на охорону та відтворення водних ресурсів, раціональне використання водних ресурсів, розвиток водного господарства та меліорації, забезпечення впровадження інтегрованого управління водними ресурсами на басейновому рівні, включаючи реформування організаційної структури Державного агентства водних ресурсів України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, а також управління у сфері водопровідно-каналізаційного господарства. Передбачається запровадження ринкових принципів. Підкреслено, що управління в галузі використання і охорони вод спрямоване на забезпечення дотримання всіма юридичними та фізичними особами вимог водного законодавства. Екологічний менеджмент охоплює стан навколишнього природного середовища та водних об'єктів, здійснення водокористувачами природоохоронних заходів, забезпечення заходів екологічної безпеки та дотримання водного законодавства, екологічних норм і правил. Діяльність з управління здійснюється шляхом обстеження стану суб'єктів та об'єктів навколишнього природного середовища з метою отримання інформації та прийняття на її основі управлінських рішень. Система відповідальності за порушення водного законодавства має основні риси системи відповідальності за порушення екологічного законодавства. Так, у разі порушення водного законодавства винна особа може бути притягнута до дисциплінарної, цивільно-правової або кримінальної відповідальності відповідно до законодавства України.
Ключові слова: адміністративно-правове регулювання; відповідальність; контроль; право на безпечне охорону навколишнього середовища; охорона водних ресурсів.

*Peculiarities of administrative and legal regulation in the field of water resources protection are considered. The article proves that in a short historical period, independent Ukraine created the basis for the state system of legal regulation of the use of the potential of water resources. However, the presence of problems in the field of its use in the course of modern socio-economic development of the state requires further systematic development of water legislation and its strict compliance, as well as improvement of the legal framework in the field of protection and use of water resources. In this article proposes to develop the concept of reforming the sphere of protection and reproduction of water resources, rational use of water resources, development of water management and land reclamation after the end of martial law. The concept is aimed at the protection and reproduction of water resources, the rational use of water resources, the development of water management and land reclamation, ensuring the implementation of integrated management of water resources at the basin level, including the reform of the organizational structure of the State Agency of Water Resources of Ukraine and enterprises, institutions and organizations belonging to the sphere its management, as well as management in the field of water supply and sewage management. Introduction of market principles is foreseen. In article emphasizes that management in the field of water use and protection is aimed at ensuring compliance by all legal entities and individuals with the requirements of water legislation. Environmental management covers the state of the natural environment and water bodies, implementation of environmental protection measures by water users, provision of environmental safety measures and compliance with water legislation, environmental norms and rules. Management activities are carried out by examining the state of subjects and objects of the natural environment in order to obtain information and make management decisions based on it. The system of responsibility for violation of water legislation has the main features of the system of responsibility for violation of environmental legislation. Thus, in case of violation of water legislation, the guilty person may be subject to disciplinary, civil or criminal liability in accordance with the legislation of Ukraine. **Key words:** administrative and legal regulation; responsibility; control; the right to safe environmental protection; protection of water resources.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Водокористування в Україні є нерациональним у багатьох сферах, оскільки зростає непродуктивне споживання води, а кількість доступних водних ресурсів зменшується через забруднення та виснаження. Забрудненими є майже всі поверхневі та підземні джерела води. Основними джерелами забруднення є сполуки азоту та фосфору, легкоокислювані органічні речовини, пестициди, нафтопродукти, важкі метали та феноли. Інтенсивна евтрофікація внутрішніх вод призводить до погіршення стану Чорного та Азовського морів. За даними ЮНЕСКО, Україна посідає 97 місце зі 125 країн світу за рівнем раціонального використання водних ресурсів та якості води.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Рябець К.А. зазначає, що аналіз чинного екологічного законодавства України свідчить про те, що воно не є недосконалим, але не є повною мірою ефективним у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Причинами цього є взаємні суперечності, неузгодженості, неоднозначності, значні прогалини та, в багатьох випадках, недостатнє фінансування, які, на їхню думку, роблять чинну правову систему неефективною з точки зору правового регулювання охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів [1, с. 345].

Вчені як Шатрава С, Резанов С. та інші [7, с. 80] зазначають, що досвід країн ЄС та світу дає підстави стверджувати, що пріоритетним завданням державного управління використан-

ням та охороною земель (землевпорядкування) є екосистемний підхід до збереження та відтворення земельних та інших природних ресурсів, який реалізується шляхом проведення спільної аграрної політики, створення фондів підтримки фермерів, надання технічної допомоги, розроблення національних, цільових програм і перспективних планів розвитку. Для країн Євросоюзу розробка стратегічних документів розвитку земельної сфери на 5-10 років є загальною тенденцією.

Тильчик В.В. та Лєгеза Є.О [9], встановили, що досвід охорони довкілля в окремих країнах Європейського Союзу базувався на вивченні норм, які визначають відповідальність за вчинення екологічних злочинів у національному законодавстві Іспанії, ФРН та Австрії, а також як модельні стандарти кримінального права Європейського Союзу [9, с. 186]. Також цікавою є праця, в якій вчені приходять до висновку про допустимість і навіть необхідність впровадження такого способу захисту порушених екологічних прав та інтересів осіб, як Колективний позов, який сприятиме ефективному розгляду судових справ, розвантажить суди та зменшить витрати, а головне дозволить об'єктивно вирішувати спори (навіть якщо не завжди вдається встановити індивідуально порушене право) з огляду на важливість конкретного випадку [10, с. 267].

Але у наукових дослідженнях, питання особливостей адміністративно-правового регулювання в сфері охорони водних ресурсів розкриті поверхнево та потребують поглиблення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проведений аналіз наукових

праць дає змогу визначити, що питання особливостям адміністративно-правового регулювання в сфері охорони водних ресурсів на достатньому рівні не вирішено і потребують подальших досліджень в частині вдосконалення особливостей адміністративно-правового регулювання в сфері охорони водних ресурсів та вирішення нагальних проблем в цій сфері адміністративних правовідносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття націлена на обґрунтування моделі, узагальнення принципів та викладення основних напрямів удосконалення правової основи в сфері охорони водних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [11] став основою для формування вітчизняних правовідносин, що регулюють використання водно-ресурсного потенціалу та вперше вказав на запровадження економічних механізмів забезпечення охорони навколишнього природного середовища [2, с. 178].

Перелік основних водоохоронних заходів міститься у Водному кодексі України (розділ IV) [3]. Закон забезпечує охорону вод, науково обґрунтоване і раціональне використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорону вод від забруднення і вичерпання, запобігання шкідливій дії вод та ліквідацію її наслідків, поліпшення стану водних об'єктів та охорону прав підприємств, установ, організацій і громадян на користування водами. У ньому зазначено, що завданням Водного кодексу є регулювання водних правовідносин [3].

Золотарьова Н.І. зазначає, що Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [11] необхідно поділяти води на поверхневі та підземні [4, с. 99]. Якщо використання поверхневих вод певного суб'єкта регулюється виключно водним законодавством, то відносини щодо використання підземних вод можуть регулюватися не тільки водним законодавством, а й законодавством про підземні води [4, с. 99].

Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» № 2047-УШ, який імплементує окремі положення Директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною [5].

Важливою подією у розвитку правової бази управління водними ресурсами в Україні стало прийняття 24 травня 2012 року Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» [12], який передбачає «запровадження інтегрованої системи управління водними ресурсами за басейновим принци-

пом, розробку та реалізацію планів управління басейнами, застосування економічних моделей фінансування діяльності в басейнах, створення басейнових басейнових дорадчих органів, а також посилення ролі існуючих та створення нових басейнів» [12].

В рамках співробітництва у сфері охорони та сталого розвитку басейну річки Дністер 7 червня 2017 року Верховною Радою України було ратифіковано Закон України «Про ратифікацію Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво в галузі охорони та сталого розвитку басейну річки Дністер» [13]. Це перший транскордонний басейновий договір, спрямований на створення партнерства між державами для впровадження інтегрованого управління водними ресурсами.

Закон України «Про курорти» [8] містить певні правові положення щодо охорони та використання природних лікувальних ресурсів. Як визначено у статті 19 цього закону, розробка підземних лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей та інших родовищ корисних копалин, що належать до природних лікувальних ресурсів, здійснюється на підставі спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами.

Мінеральні води та лікувальні грязі, що належать до природних лікувальних ресурсів, видобуваються лише в обсягах, затверджених Державною комісією України по запасах корисних копалин. Якість природних лікувальних ресурсів регламентується спеціальними медичними (бальнеологічними) висновками, які визначають склад корисних і шкідливих для людини компонентів. Медичні (бальнеологічні) висновки надаються Міністерством охорони здоров'я України, центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я [9, с. 188].

Правова охорона вод - це закріплена в законодавстві система водоохоронних заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню вод, організацію раціонального використання водних ресурсів, ліквідацію негативних явищ і поліпшення стану вод з метою задоволення потреб водного господарства та забезпечення матеріальних, екологічних, культурних і рекреаційних інтересів населення [1, с. 344].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, за короткий історичний період в незалежній Україні створено основи державної системи правового регулювання використання водних ресурсів. Однак наявність проблем у сфері їх використання в ході сучасного соціально-економічного розвитку держави зумовлює необхідність подальшого системного розвитку водного законодавства та його неухильного

дотримання, а також розроблення нормативно-правової бази з питань охорони та використання водних ресурсів.

Необхідно розробити концепцію реформ у сфері охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів, водного господарства та меліорації земель після завершення воєнного стану. Метою цієї концепції буде реформування сфери охорони і відтворення водних ресурсів, раціонального використання водних ресурсів, водного господарства

та меліорації земель для забезпечення впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, включаючи реформування організаційної структури Державного агентства водних ресурсів України та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, надання послуг з водопостачання та водовідведення. Закон передбачає запровадження ринкових принципів господарювання у сфері водопостачання та водовідведення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Riabets, K.A. (2009). *Ekolohichne pravo: istorychni zasady formuvannia do periodu oderzhannia Ukrainoiu nezalezhnosti* [Environmental law: historical principles of formation before the period of independence of Ukraine]. *Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti - Problems of jurisprudence and law enforcement activity*, 2, 341-345. [in Ukrainian].
2. Solokha, M.T. (2014). *Formuvannia pravovoho mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання vykorystannia vodno-resursnoho potentsialu Ukrainy: istorychnyi aspekt* [Formation of the legal mechanism of state regulation of the use of water resource potential of Ukraine: historical aspect]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia - Actual problems of public administration*, 2, 172-184. [in Ukrainian].
3. *Vodnyi kodeks Ukrainy vid 06.06.1995 № 213/95-VR* [Water Code of Ukraine from 06.06.1995 № 213/95-VR]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/213/95-vr>. [in Ukrainian].
4. Zolotarova, N.I. (2013). *Nadra i vody yak obiekty administratyvno-pravovoi okhorony* [Subsoil and water as objects of administrative and legal protection]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho uni-versytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. - Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute». Politology. Sociology. Right*, 2, 92-102. [in Ukrainian].
5. *Dyrektyva Rady 98/83/leS vid 3 lystopada 1998 roku pro yakist vody, pryznachenoi dlia spozhyvannia liudynoiu* [Council Directive 98/83/EC of November 3, 1998 on the quality of water intended for human consumption]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_963#Text [in Ukrainian].
6. *Pro zatverdzhennia Zahalnoderzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku vodnoho hospodarstva ta ekolohichnoho ozdovlennia baseinu richky Dnipro na period do 2021 roku* [On the approval of the national target program for the development of water management and ecological improvement of the Dnipro river basin for the period until 2021]: *Zakon Ukrainy vid 24.05.2012 № 4836-VI*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4836-17/print> [in Ukrainian].
7. Leheza, Y., Tiutchenko, S., Stanina, O., Shatrava, S., & Rezanov, S. (2021). Land use and protection: legal regulation and foreign experience. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 12 (33), 70-81. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.33.06>.
8. *Pro kurorty* [About health resorts]: *Zakon Ukrainy vid 05.10.2000 № 2026-Sh*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14/print> [in Ukrainian].
9. Tylchik V., Leheza Ye. Foreign experience and improvement of administrative and legal principles of environmental protection. *Yurydychnyi visnyk - Legal Bulletin*. 5, 2022, 177-189. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.19> [in Ukrainian].
10. Leheza, Ye. Horbalinskiy, V. Berezniak, V. Khashev, V., & Oleksenko, V. (2023). Methods protection of environmental rights and interests through court proceedings: administrative aspect and criminal law aspect. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 14(40), 258-268. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.40.14>.
11. *Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 № 1264-XII* [About environmental protection: Law of Ukraine from 25.06.1991 № 1264-XII] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].
12. *Pro zatverdzhennia Zahalnoderzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku vodnoho hospodarstva ta ekolohichnoho ozdovlennia baseinu richky Dnipro na period do 2021 roku: Zakon Ukrainy vid 24.05.2012 № 4836-VI* [On the approval of the national target program for the development of water management and ecological improvement of the Dnipro river basin for the period until 2021: Law of Ukraine from 24.05.2012 № 4836-VI] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4836-17#Text> [in Ukrainian].
13. *Pro ratyfikatsiiu Dohovir mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Respubliky Moldova pro spivrobitnytstvo v haluzi okhorony ta staloho rozvytku baseinu richky Dniester: Zakon Ukrainy vid 7.06.2017 № 2086-VIII* [On the ratification of the Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Moldova on cooperation in the field of protection and sustainable development of the Dniester River Basin: Law of Ukraine dated June 7, 2017 No. 2086-VIII] Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_165-12#Text [in Ukrainian].